

Premonstráti

Kanovnícký řád spravující se podle řehole *sv. Augustina*.

Řád založil sv. Norbert z Xanten. Norbert pocházel z významného rodu z Xanten ve Vestfálsku. V mládí prodělal konverzi, po níž se obrátil plně k duchovnímu životu a začal putovat jako kazatel a hlásal slovo Boží. 1120 založil v Prémontré u severofrancouzského Laonu řeholní kanonii, jež se stala mateřským domem budoucího řádu. Pokusil se v něm skloubit kontemplativní život se s aktivní službou mezi věřícími ve farní správě. V Prémontré působil do 1126 jako opat, poté se stal magdeburským arcibiskupem. Zemřel 1134, kanonizován byl 1582. 1627 po obsazení Magdeburku protestanty byly jeho ostatky přeneseny do Strahovského kláštera v Praze.

Nový řád, jenž se podle svého centra nazýval premonstrátský, schválil 1126 papež Honorius II. *P.* se vedle služby v duchovní správě ve farnostech věnovali charitativním činnostem, mj. ve vlastních špitálech. Jako první uskutečnili ideu třetího řádu, tj. spojení laiků mimo klášter s životem řeholní komunity. Po odchodu Norberta do Magdeburgu přešlo vedení řádu na druhého opata v Prémontré Huga z Fosses (+1164), který se zasloužil o jeho rychlé rozšíření do řady evropských zemí. Základem řádové struktury se staly filiačně propojené kanonie v čele s opaty (v některých regionech byl pro představené používán termín *probošt*). V čele řádu stál generální opat sídlící v Prémontré, jemuž pomáhali tzv. otcové řádu, opati z Floreffé, Laonu a Cuissy. 1320 byl řád rozdělen do třiceti správních okrsků, tzv. *cirkárií*, v jejichž čele stáli *cirkátoři* a později generální vikáři. V řádu působili vedle kanovníků také *laičtí bratři*.

Řádovým oděvem kanovníků byl bílý hábit se škapulířem, cingulem a biretem. Znak tvoří dvě zkřížené opatské berly v modrém štítu posetém liliemi.

Do Čech se *p.* dostali relativně nedlouho po vzniku řádu, v první polovině 40. let 12. století. Zásahu na založení prvních kanonií měl olomoucký biskup Jindřich Zdík, jenž byl v úzkých kontaktech s řádovým centrem v Prémontré. Nejstarší řeholní dům vznikl z vůle knížete Vladislava II. v Praze na Strahově, kam přišli kanovníci z porýnského Steinfeldu. Krátce poté byly založeny i další kanonie v Želivi a Litomyšli. Na konci 12. st. vznikl zásluhou blahoslaveného Hroznaty klášter v Teplé. Morava přivítala první *p.* 1151, když byl řád uveden do původně benediktinského kláštera v Hradisku u Olomouce. Do konce 12. st. vznikl na Moravě druhý dům v Louce, dnes součást Znojma, založený knížetem Konrádem II. Otou.

Zároveň s mužskou větví premonstrátského řádu se vytvořila i jeho ženská odnož, premonstrátky (1120). Ačkoliv myšlenka tzv. podvojných klášterů (dvojkláštery zřízené pro mužskou i ženskou větev, vnitřně však oddělené) generální kapitula řádu 1140 odmítla a rozhodla zřizovat zvlášť mužské a zvlášť ženské kláštery, organizační svázanost obou linií řádu zůstala. Domy premonstrátských sester vizitoval opat nadřízeného mužského kláštera, duchovní správu obstarávali řeholníci, pro něž se při ženských domech zřizovala proboštství. Podobně jako v mužských konventech li bratři.laici, působily v ženské větvi řádu vedle chórových sester, sestry laické.

První a zároveň nejvýznamnější ústav premonstrátek na české půdě založila 1144-1145 manželka knížete Vladislava II., Gertruda v severočeských Doksanech. Doksanský klášter, podřízený strahovským opatům, získal v rámci českého státu preferované postavení, kde získávaly své vzdělání dívky z předních rodů, včetně dcer z přemyslovského rozrodu.

kch